Vigvári Gábor
Válasz az opponensi véleményekre

Mindenekelőtt szeretném megköszönni bírálóimnak a részletes, aprólékos, illetve konstruktív bírálatokat. Dolgozatom a fejlesztő állam lehetőségeit igyekezett felmérni a felgyorsult globalizáció korában. Elsőként a fejlesztő állam definícióját kellett megtalálnom. Ennek során alapvetően a fejlesztő állam államközpontú megközelítését használtam. Andor László bírálatában megjegyzi, hogy használhattam volna többet Amsden (1989), illetve Chang (2003) munkásságából. Tekintve, hogy a fejlesztő állam definíciójakor az államközpontú megközelítés szintézisét nyújtom, melynek a fenti két szerző tagja, így elmondható, hogy a fenti szerzőkre is támaszkodom. Tekintve, hogy a kettő közül Amsden foglalkozik alapvetően magával a fejlesztő állammal Korea példáján, hivatkozásként csak ő jelenik meg ebben a fejezetben. Chang alapvetően a dolgozat második felében kerül majd elő. Andor László által említett másik két szerző egyike, Ronald Dore szintén az államközpontú felfogás képviselője, tudomásom szerint Jonsonnal együtt a japán állammal foglalkozott, mely csak érintőlegesen témája a dolgozatnak, Peter Nolan (2001) pedig alapvetően Kínával foglalkozik. Dolgozatom szándékosan nem tér ki Kína kérdésére, mivel úgy gondolom, egyelőre nem bizonyítható sem pro, sem pedig contra, hogy Kína fejlesztő államnak tekinthető-e? Nem ismerjük pontosan az állam és a magánszféra viszonyát az országban, így nem tudjuk eldönteni a kérdést.

A fejlesztő állam államközpontú felfogását talán azzal egészítettem ki, hogy a gazdaságpolitikai megoldásokon kívül nagy hangsúlyt helyeztem az intézmények kérdésére: Nem elég az államnak egy gazdaságpolitikai megoldás mellett elköteleznie magát, azt meg is kell tudnia valósítania, majd hosszú távon keresztül azt fenntartania. Ebben voltak kiválóak a kelet-ázsiai fejlesztő államok. Andor László hiányolja Latin-Amerika bővebb tárgyalását ennél a résznél. Latin-Amerika esetében pont azt szükséges kiemelni, hogy a régió államai azért nem voltak fejlesztő államok, mivel nem voltak képesek a politikai stabilitás kialakítására, nem voltak képesek következetesen végigvinni az alkalmazott iparpolitikákat, illetve az állam alárendelődött az érdekcsoportoknak, így nem a megfelelő szektorokat támogatta. Ennek okait sok helyen lehet keresni. A disszertációban is idézett Hirschman (1968), illetve Benczes (2009) az erős társadalomban keresi ennek okát. Az állam nem volt képes arra, hogy az erős társadalmi érdekcsoportokat megkerülve keresztülvigye akaratát, az állami gazdaságpolitika a versengő érdekcsoportok fogja maradt. Szintén az intézményekkel érvel Acemoglu és Robinson (2012), amikor azt vizsgálják, például Mexikó, de más latin-amerikai országok esetében, hogy a spanyol hódítás, illetve az azt megelőző időkből származó intézményrendszer sajátos elegye hogyan korlátozta a gazdasági növekedést a régióban. Evans (1995) pedig a bürokráciák közötti különbségekre hivatkozik, amikor a beágyazott autonómia koncepcióját dolgozza ki.

Az elemzés módszertanaként a nemzetközi politikai gazdaságtan rezsimelméletét használtam, mely ugyan elméletileg igen szerteágazó, ugyanakkor egyben egységes: segítségével a nemzetközi rendszerben létrejövő szabályrendszereket – legalábbis részben – az egyes államok számára exogénként értékelhetjük. A globalizáció ebben az értelmezésben (természetesen némileg leegyszerűsítve) nem más, mint a nemzetközi rezsimek

megváltozása, mely az egyes államok viselkedését megváltoztatja. A rezsimelméleteken belül megkülönböztetünk racionalista és ismeretelméleti modelleket. Ami bennük a közös, az az, hogy mind az államok viselkedését igyekeznek megérteni, és ebben különböznek a rezsimelméletet elutasító NPG elméletektől, melyek alapvetően az NPG úgynevezett brit ágához tartoznak. A rezsimelmélet azért hasznos és alkalmas elemzési eszköz, mivel egy alapvetően államközpontú elméletből kiindulva államközpontú elemzési keretet kellett választanunk. Emiatt nem szerepel a dolgozatban, csupán említés szintjén az NPG neo-gramsciánus megközelítése, vagy más, a brit iskolához kapcsolható megközelítés, noha azok is foglalkoztak a dolgozat központi kérdésével. Különösen kiemelkedő Susan Strange munkássága, aki bár a rezsimek fontosságát tagadja (lásd Strange 1982), ugyanakkor az állam és globalizáció kapcsolatrendszert vizsgálva is értékeset alkotott (Strange 1988, 1996). Strange mellett a brit iskola másik fontos képviselője Robert Cox, aki viszont Strange-től eltérően már abszolút elveti az államközpontú gondolkodást, vizsgálatának középpontjában a globális osztályproblémák, a munka és tőke globális szembenállása áll (Cohen, 2008). A későbbi neo-gramsciánus felfogás közelebb áll az amerikai NPG konstruktivista felfogásához, azonban ez is elveti az államközpontú gondolkodást. Emiatt úgy vélem, használatuk a dolgozatban nem volt indokolt.

A globalizációt tehát, a rezsimek megváltozásaként vizsgáltuk. Ennek kifejtésére kerül sor a IV. fejezetben. Ennek kapcsán Andor László megjegyzi, hogy egy alapvetően gazdaságtörténeti részbe elmélettörténeti kifejtés kerül, ami a dolgozat logikáját megbontja. Alapvetően a kérdés kifejtésére két dolog miatt volt szükség, amelyek egymással szorosan összefüggnek. Egyrészt, ahogyan az opponens is megjegyzi, Keynes munkássága rendkívül fontos a dolgozat mondanivalójának szempontjából. Ugyanakkor, az ismeretelméleti rezsimelmélet szempontjából pedig a rezsim változásának miként je érthető meg a keynes-i elméleti forradalmon keresztül: megváltozik a rezsim mögötti elvek összessége, a tudásunk arról, hogyan működik a gazdaság. Elképzelhető ugyanakkor, hogy kontrasztként bemutatásra kerülhetett volna részletesebben a neoklasszikus, illetve a monetarista és újklasszikus közgazdasági iskola is, ellenpontozva a keynes-i tanokat.

Ennek kapcsán Csáki György megjegyzéseire a következő válaszokat adom:

1. *„nem érthető a 29. lábjegyzet – hiszen mind Hamilton, mind pedig List korábban publikálta művét, mint J. S. Mill."* a lábjegyzet arra utal, hogy a növendék iparágak elmélete nem csak az akkori feltörekvőkben, hanem bizony a centrumban is megjelent.
2. *„az USA ugyan az I. vh. haszonélvezője volt (a világ legnagyobb adósából a világ legnagyobb hitelezője lett), de a háború után súlyos makrogazdasági nehézségekkel kellett szembenéznie – pl. munkanélküliség".* Ez tény, ugyanakkor a világgazdasági pozíciót tekintve véleményem szerint az állítás igaz.
3. Az *„opponens véleménye szerint az I. vh. utáni valutáris stabilizáció sokkal bonyolultabb volt, az aranyalaphoz való visszatérés egyáltalán nem volt egységes – ezt hija a szakirodalom „non-system"-nek".* Ez is igaz, ugyanakkor Eichengreen (1999) (2008), illetve Eichengreen – Temin (1997) alapján elmondható, illetve Polányi is utal rá (Polányi 2004), hogy a nagyhatalmak egyfelől mind igyekeztek visszatérni az aranystandardra, még úgy is, hogy erre csak eltérő időpontban voltak képesek, illetve erre ösztönözték a kisebb államokat is.

4. *„kissé túlzás a GATT-ot ennyire sikertelennek beállítani – minden hiányossága, kudarca és el nem ért célja ellenére a világgazdaság az 1980-90-es évek fordulóján sokkal liberalizáltabb volt, mint korábban bármikor."* A szerencsétlen megfogalmazás kizárólag az én hibám, ugyanakkor vonatkozott mondat alapvetően nem a GATT sikertelenségére próbál rámutatni, csupán arra, hogy a GATT egy kibúvókkal, gumiszabályokkal teletűzdelt szerződés volt, mely jól mutatja a „beágyazott liberalizmus" tüneteit.

5. *„opponens kénytelen ellentmondani a „kor szakértőinek" – s így a jelöltnek is - az adósságválság kialakulásának okai tekintetében! A kőolaj-árrobbanás, s az abból keletkezett „petrodollárok" reciklálásának, valamint az amerikai monetáris politika 1980-81-es alakulása/alakítása nélkül az adósságválság 1982-es kitörése aligha magyarázható meg. A fejlődő országok állami szerepvállalásának ehhez semmi köze sem volt!"* Azt gondolom, ez esetben is valószínűleg a szerző hibás megfogalmazása vezetett félreértéshez. Jelen esetben nem az adósságválsághoz elvezető közvetlen útról van szó, hanem a mögöttes problémákról. Egyes országok eladósodása, pláne olyan időszakban, amikor ez viszonylag olcsó hitelek segítségével mehet végbe, önmagában nem biztos, hogy üldözendő jelenség (lásd még az intertemporális kereskedelem modellje!). Ugyanakkor, ha ezeket a hiteleket egy állam nem olyan projektekbe forgatja, melyekből később a hitel visszafizethető, akkor ez szükség szerint válsághelyzethez vezethet. Márpedig a fenti érv pontosan erre vonatkozik: a latin-amerikai államok ezért kerültek bajba. Amit persze tovább súlyosbított a közben kedvezőtlenül megváltozó nemzetközi környezet.

A rezsimek változásával az államok képessége arra, hogy sikeres fejlesztéspolitikát folytassanak, csökken. Ennek kétféle csatornáját különböztettem meg: az egyik az úgynevezett gazdaságpolitikai mozgástérre (policy space), a másik pedig az intézményrendszeren belüli konvergencia-kényszerre vonatkozott.

Ezen két csatorna közül elsősorban a másodikra koncentráltam, amikor esettanulmányban először a kelet-ázsiai fejlesztő állam kapcsán bemutattam, hogy az a speciális intézményrendszer, mely a kelet-ázsiai fejlesztő államokban kialakult, elsősorban pénzügyi vonalon hogyan összeegyeztethetetlen a globalizáció korával. Csáki György bírálatában felhívja a figyelmet, hogy „*Ehhez az kellene, hogy meggyőzően mutassa be, miért gyöngült a fejlesztő állam az elmúlt 15 évben Dél-Koreában, Tajvanon és a többi délkelet-ázsiai országban? Mennyiben gyöngült az állam szerepe és mennyiben vesztett hatékonyságából?"* Azt gondolom, hogy mivel vizsgálatomban alapvetően nem a policy space kérdésére koncentráltam, hanem az intézményi konvergencia kérdésére, így alapvetően nem az állam gazdaságpolitikai intézkedéseit, illetve azok hatékonyságát kellett vizsgálnom, hanem a mögöttes intézményrendszer kérdését. Ennek kapcsán mutatom be a pénzügyi intézményrendszer problémáját egyfelől Benczes (2003) írása alapján, illetve mutatom be Shin (2000.) alapján például a chaebol átalakulását Koreában: amelyek mind a fejlesztő állam speciális intézményrendszerének lebontódásaként értelmezhetők. Ugyanezt támasztja alá Jomo (2001) írása is A kelet-ázsiai példákat erősíti Japán esete is, ahol Mizobata (2011) írása alapján erőteljesen átalakul a vállalatirányítás, illetve a munkaerőpiac rendszere is. Ami a „policy space" kérdését illeti, erről nagyon színvonalas összefoglaló tanulmány készült Gallagher (2005) szerkesztésében, melyben elsősorban Lall, illetve Wade művei emelhetők ki. Ugyanakkor más vélemények szerint, ahogy azt Gallagher (2008), illetve Pangetsu (2002.)

bemutatja, a manőverezési tér a fejlődő országok számára ugyan valóban csökken, azonban koránt sem lehetetlen. Ezért koncentráltam az intézmények kérdésére.

A másik esettanulmányban az ír példán keresztül mutattam be azt, hogy a globalizáció hatására kialakult, egyesek szerint, fejlesztő államot hogyan befolyásolja a globális gazdaságba való beilleszkedés kényszere. Ennek kapcsán Csáki György bírálatában említ *„Kár, hogy említetlenül marad az 1973-1985 közötti időszak, a politikai konszenzus kialakulása, az 1985-2005 közötti időszak páratlan sikere – s fel kellett volna villantani azt a gazdasági helyzete, amelyben a „kelta tigris" akkor volt, amikor még csak kelta volt (Európa talán legfejletlenebb országa, alapvetően mezőgazdasági ország, elképesztően erős függés a brit felvevőpiactól stb.)"* Az ír gazdaság múltjáról való értekezés hiányát azzal magyaráznám, hogy ahogyan a kelet-ázsiai államok esetében, itt sem érzem relevánsnak a kiinduló állapot ismertetését. Lehet amellett érvelni, hogy a sikeres intézményrendszer alapja a távolabbi múltban rejlik (ennek fontosságát emeli ki például Acemoglu et al. (2004, 2012)), ugyanakkor véleményem szerint ezek fontossága a két esetben elhanyagolható, az előbb idézett szerzők is Korea esetében alapvetően a második világháború utáni intézményépítésben látják a siker kulcsát. Ami a társadalmi paktumok fontosságát illeti, ezekről, bár talán nem elég hangsúlyosan, de említést teszek (142. oldal), illetve szintén szó esik a Nemzeti Újjászületés Paktumról is (150. oldal).

Szintén Írország kontextusában fogalmazza meg Csáki György az alábbi kritikát: *„opponens csak igen mérsékelten hisz abban, hogy egy országban, ahol negyedszázad alatt csaknem megháromszorozódik a (PPP-alapon számolt) egy főre jutó GDP, ami már meghaladja az Egyesült Királyságét, arról helyes azt mondani, hogy mindez „A folyamatok helyes alakulásának köszönhetően" jött létre."* Elfogadom, hogy az állítás ilyen módon hevenyészettnek tűnik, és valóban, az ír sikerek kulcsa mindenképpen a sikeres iparpolitikában, intézményi struktúrában keresendőek. Ugyanakkor talán magyarázhatja a szerencsétlen fogalomhasználatot, hogy az ír sikerekben mindazonáltal szerepet játszhatott a világgazdasági konjunktúra sikeres megragadása, az EU-s tagságból származó előnyök, a „véletlen", hogy az ország társadalma angol anyanyelvű, illetve a „beleválasztás" az IT szektor támogatásakor. Természetesen hangsúlyozni kell, hogy annak megítélése, hogy mindez tényleg „véletlen egybeesés", vagy pedig tudatos tervezés eredménye, részben filozófiai vitakérdés, azonban kétségtelen tény, hogy a dolgozat egésze inkább a tudatosság mellett teszi le voksát, így a bírálónak mindenképpen igaza van akkor, amikor a fenti megjegyzést teszi.

Andor László felveti a kérdést, hogy egyrészt milyen tanulságot lehet levonni az EU-s kohéziós és regionális politikára vonatkozóan az ír sikerek alapján, másrészt, egyedinek tekinthető-e az ír eset, illetve harmadrészt, hogy milyen tanulságokat lehet levonni az ír esetből Magyarország számára. Azt gondolom, hogy az EU-s kohéziós (és más közös) politika szempontjából két dologra lehet felhívni a figyelmet: egyrészt látható, hogy az ír forrásfelhasználásban kiemelt szerepet kapnak az oktatásfejlesztési programok, erre tehát mindenképpen több hangsúlyt kell helyezni. Másrészt viszont hosszú távon látszik, hogy már a GMU keretei között az ír gazdaság túlfűtöttségét okozza az EU intézményrendszerébe való beágyazódás. Erről, és az EU nemzetközi politikai gazdaságtanáról részletesen írtam máshol (lásd Vigvári (2011)!). Azt gondolom az ír eset nem egyedi, noha kétségkívül vannak olyan sajátosságai, melyek egyedivé teszik (földrajzi és kulturális közelség Amerikához), de vannak más sikeres példák is, melyek hasonlók, például Finnország. A kelet-európai régióban a szlovák példa az ír eset „tovább versenyképesített" változatának is tekinthető talán. Noha a

disszertációnak nem volt célja, hogy a hazai gazdaságpolitikára reflektáljon, de talán az alábbiakat lehet kiemelni:

1. A magyar gazdaság helyzete sok tekintetben hasonló az ír csoda előtti Írországhoz hasonlítva.
2. Legfontosabb dolog a tudásalapú gazdaságnak való megfelelés, melynek érdekében Írország már igen korán megkezdte oktatási rendszerének átszervezését, támaszkodva az uniós forrásokra. Az Unióból érkező források felhasználásával kapcsolatban Írország mindig is példaértékűnek számított, érdemes tehát megtanulni és követni az ír stratégiát.
3. A másik fontos szempont a stabilizáció mögött meghúzódó társadalmi és politikai konszenzus, mely nélkül a stabilizáció sokkal nehezebb lett volna. Noha a stabilizációt megelőzően sikerül társadalmi konszenzust kötni, a stabilizáció és fejlesztéspolitika következményeit látva ugyanakkor elmondható, hogy ennek a társadalom egyes csoportjaira nézve negatív következményei voltak. Nagyon fontos tehát annak kérdése, mekkora társadalmi egyenlőtlenségnövekedést enged meg egy ország a fejlődés elősegítése érdekében.

Írország kapcsán végül Csáki György megjegyzi, hogy *„a jelölt helyesen hívja föl a figyelmet arra a különbségre, amely az ázsiai és az ír fejlesztő állam között áll fenn abban, hogy előbbi inkább a belső erőkre, míg az utóbbi a külföldi tőkebevonásra alapozódott. Nem lehet, hogy a – legalább – két évtizedes időbeli eltérés és a sajátos hagyományok és képességek, valamint erősen eltérő földrajzi elhelyezkedés mellett a „kelta tigris" inkább alkalmazkodott a globalizációhoz, míg az ázsiai országok a – Japán által kitaposott – neomerkantilista modellt követték/követik?"* Valóban, ez az egyik legfőbb különbség a két modell között, és talán a bíráló részben a legfontosabb konklúzióját ismerteti itt a dolgozatnak. Ugyanakkor a dolgozat annyiban továbblép ezen a konklúzión, hogy azt állítja: ez a típusú fejlesztő állam nem fejlesztő állam, hanem versenyző állam. Politikája, intézményi megoldásai alárendelődnek a nemzetközinek, így sikeressége is sokkal inkább a nemzetközi konjunktúra függvénye egyfelől, másfelől sikerességét kevésbé tudja társadalompolitikai célok elérésére konvertálni.

Végül néhány szót arról, ami a további kutatási irányokat illeti, és ami egyben reflexió mindkét opponens felvetésére is. Andor László és Csáki György is kiemeli, hogy a feltörekvő államok egy része, részbe a 2008-as válság hatására is, képes volt arra, hogy magas növekedési ütemet tartson fent, illetve speciális politikákat alkalmazzanak. A dolgozatban részben említésre került, hogy ezen lépések egy része alapvetően az árfolyampolitikai eszköztárak segítségével történt, melyek használata a mai napig vitatott a világgazdaságban (lásd még a kínai – amerikai árfolyamháború kérdését!). Egy másik fontos dolog, amire felhívnám a figyelmet az a rezsimelmélet relevanciája ebben a kérdésben. Különösen az érdek- és hatalomközpontú elméletekben van szerepe az egyes államok rezsimbefolyásoló képességének, mely a relatív hatalmi pozícióktól függ. Az elmúlt évekre visszatekintve azt mondhatjuk, valószínűleg azt látjuk, hogy egyes feltörekvő gazdaságok egyenlőbbek az egyenlőknél. Hatalmi pozícióik javulását képesek voltak felhasználni arra, hogy befolyásolják a világgazdasági szabályalkotások folyamatát, illetve azok betartását ellenőrizzék. Így lehetséges, hogy Kínát csak elvétve büntetik például a WTO például másolásért, noha Kína nyilvánvalóan megsérti a TRIPS egyezmény alapelveit. A másik oldalon szerepeltethető (az Andor László által hiányolt) Chang (2003), aki szerint ezekben a rezsimekben a fejlett

országok úgy igyekeznek alakítani a szabályokat, hogy azok nekik, már fejletteknek kedvezzenek, így lökve el a létrát a feltörekvők elől. A jövő lehetősége ebből a szempontból kettős: tovább elemezni a rezsimek alakulását bármelyik irányból. Amennyiben a Chang által követett utat követjük, célszerű lehet vizsgálni azokat a rezsimeket, melyek említését Andor László hiányolja. Az első út esetén pedig az Andor által említett lehetséges rezsimváltozások irányát lehet érdemes vizsgálni.

Irodalomjegyzék

Acemoglu, Daron – Johnson, Simon – Robinson, James (2004): *Institutions as the Fundamental Cause of Long Run Growth* NBER Working Paper 10481

Acemoglu, Daron – Robinson, James (2012). *Why Nations Fail?* New York: Crown Publishing Group

Amsden, Alice (1989): *Asia's Next Giant. South Korea and Late Industrialization*. New York: Oxford University Press

Benczes István (2003): „Az ázsiai válság – intézményi megközelítésben", In: *Elmaradottság – fejlődés – átalakulás. Tanulmányok Szentes Tamás akadémikus 70. születésnapja tiszteletére*, Budapest: BCE Világgazdasági Tanszék

Benczes István (2009): „Erős állam, gyenge társadalom. A fejlesztő állam intézményi perspektívában" In: Csáki et al (2009): 35 – 64

Chang, Ha-Joon (2003): *Kicking Away the Ladder. Development Strategy in Historical Perspective*. Londom: Anthem Press

Cohen, Benjamin J. (2008): *International Political Economy. An Intellectual History,* Oxford – Princeton: Princeton University Press

Dore, Roland (1986): Flexible Rigidities: Industrial Policy and the Structural Adjustment int he Japanese Economy, 1970-80. Stanford: Stanford University Press

Eichengreen, Barry (1999): „Hegemonic Stability Theories of the International Monetary System" In: Frieden, Jeffrey A. – Lake David A. (1999): *International Political Economy* London: Routledge 220 – 244

Eichengreen, Barry (2008): *Globalizing Capital: A History of the International Monetary System*. 2nd Edition, Princeton: Princeton University Press

Eichengreen, Barry – Peter Temin (1997): *The Gold Standard and the Great Depression* NBER Working Paper 10481

Evans, Peter (1995.): *Embedded Autonomy. States & Industrial Transformation*. Princeton: Princeton University Press

Gallagher, Peter (szerk.) (2005.): *Putting Development First. The Importance of Policy Space int he WTO and International Financial Institutions*. London – New York: Zed Books

Gallagher, Peter (2008.): Understanding developing country resistance to the Doha Round In: *Review of International Political Economy* 1: 62 – 85

Hirschman, Albert O. (1968): „The Political Economy of Import-Substituting Industrialization in Latin-America" *The Quarterely Journal of Economics*, 82 (1): 1-32.

Jomo, K. S. (2001): „Growth After the Asian Crisis: What Remains of the East Asian Model?" *UNCTAD, G-24 Discussion Paper Series*, No. 10 2001. March

Lall, Sanjaya (2005): „Rethinking Industrial Strategy: The Role of the State int he Face of Globalization" In: Gallagher, Peter (szerk.) (2005.): *Putting Development First. The*

Importance of Policy Space int he WTO and International Financial Institutions. London – New York: Zed Books
Mizobata, Satoshi (2011): „The Japanese Economic System under the Global Crisis: Change and Continuity". *Society and Economy.* 33 (2)
Nolan, Peter (2001): China and the Global Economy. New York: Palgrave
Pangetsu, Mari (2002.): Industrial Policy and Developing Countries. In: Hoekman, B – Mattoo, A – English, P (szerk.) (2002.): *Development, Trade and the WTO. A Handbook*. Washington: The World Bank
Polányi Károly (2004.): *A nagy átalakulás. Korunk gazdasági és politikai gyökerei*. Napvilág, Budapest
Shin Jang-Sup (2000): „Corporate Restructuring after Financial Crisis in Korea: A Critical Appraisal"
http://register.itfind.or.kr/Report/200201/IITA/IITA-0115-017/IITA-0115-017.pdf
Utolsó letöltés 2012. május 16.
Strange, Susan (1982): „*Cave! Hic Dragones:* A Critique of Regime Analysis", *International Organization* 36 (2): 479 – 496
Strange, Susan (1988): *States and Markets*. London: Printer Publishers
Strange, Susan (1996): *The retreat of the State: The Diffusion of Power in the World Economy* Cambridge: Cambridge University Press
Vigvári Gábor (2011): „Governance in the European Union – applying the 'trilemma of 'global politics'" *Global Business and Economics Anthology*
Wade, Robert H. (2005.): „What Strategies Are Viable for Developing Countries Today? The World Trade Organization and the Shrinking of „Development Space" In: Gallagher, Peter (szerk.) (2005.): *Putting Development First. The Importance of Policy Space int he WTO and International Financial Institutions*. London – New York: Zed Books